

Jösses flickor, vi börjar bli äldre!

Referat från Feministiskt initiativs seminarium om framtidens äldreomsorg på ABF-huset i Stockholm 7 april 2006

Pågår det en överföring av ansvaret för vården av våra äldre från det offentliga till enskilda kvinnor? Håller vi som kvinnor på att tvingas tillbaka i gamla mönster för att lösa nya utmaningar? Detta var frågor som väcktes av Petra Ulmanen och Gudrun Schyman vid en feministisk granskning av äldrevården i ABF-huset i Stockholm den 7 april.

En samhällelig omsorg om barn och äldre har varit en förutsättning för att kvinnor skall kunna arbeta på den öppna arbetsmarknaden och genom ekonomisk självständighet ges makt över sina liv. Omsorgssektorn är och har varit en central del av kvinnors frigörelse. I bantningen av offentliga resurser till äldrevården ligger dock en förväntan att hustrur och döttrar skall utföra detta arbete, fast obetalt.

Inledde gjorde **Suzanne Osten**, konstnärlig ledare på Unga Klara, Stockholms Stadsteater och professor i regi på Dramatiska Institutet (DI), för dagen med två premiärer framför sig, dels filmen *Wellkåmm to Verona*, dels den bejublade uppsättningen av 'Jösses flickor – återkomsten' på Stockholms Stadsteater.

*"Jösses flickor, se tillbaka
På allt det vi fått försaka
Under alla femtio år som gått
Kanske har just det lagt grunden
Kämpat i den rätta stunden
Tvivla inte, se till vad vi fått
Vi har bara några frågor kvar
När blir arbete en rättighet
När blir barnen allas angelägenhet
När får vi en ekonomisk jämlikhet"*
(Ur Jösses Flickor, 1975)

Lika rätt till arbete, lika ansvar för barnen och lika möjlighet till ekonomisk självständighet är alltså lika aktuellt idag som då dessa mål sattes på 1960-talet, eller som när Jösses flickor hade urpremiär 1975. De politiska målen krockar dock, som Suzanne Osten uttryckte det, alltid med det privata. Det gör dock skillnad att kvinnor organiserar sig, och Osten vill att ansvarskänslan i kvinnokollektivet skall användas till kraft och engagemang.

Petra Ulmanen är redaktör på Ordfront och var delaktig i Jämställdhetspolitiska utredningen (SOU 2005:66). Utredningen har föreslagit nya mål för jämställdhetspolitiken, som kan komma att ersätta de mål som här nämnts, men som fortfarande tar sikte på samma dilemma, att kvinnor måste få möjlighet att arbeta utanför hemmet för sin egen försörjning.

Ulmanen poängterade att

- mer än 90 procent av allt arbete inom äldreomsorgen utförs av kvinnor,
- ca 70 procent av alla anhängvårdare är kvinnor och
- ca 70 procent av dem som tar del av äldreården är kvinnor.

Det är alltså fortfarande döttrar och svärdöttrar som tar hand om sina mödrar och svärmödrar, men också fruar, döttrar och svärdöttrar som tar hand om sina män, fäder och svärfäder. Kvinnor lever dessutom längre, lever ofta med män, äldre män, och lever alltså ensamma i större utsträckning när dom själva blir i behov av vård.

Normen varierar också vid bedömningen av behov av omsorg. Finns det en kvinna i hemmet antas hon kunna ta hand om sin man, medan äldre män oftare får mer hjälp från det offentliga om de vårdar sina hustrur.

Detta är, enligt Ulmanen, en politisk knäckfråga, fullständigt avgörande för kvinnors välfärd. Det offentliga verkar åter ha lämpat över ansvaret på kvinnorna. Något som styrks av det faktum att det offentliga satsar på barnomsorg men 'glömmer bort' äldreomsorgen. Vi kan alltså se en återföring av offentligt ansvar för äldreården till kvinnor. Något Petra Ulmanen beskriver som det stora välfärdspolitiska bakslaget. Bara om det finns en god tillgång till offentlig omsorg kan anhängvård ses som ett fritt val. Vi står alltså inför ett välfärdspolitiskt vägskäl där Ulmanens råd är att bygga ut den offentliga omsorgen och göra vårdyrket mer attraktivt.

Anita Nyberg, professor på Arbetslivsinstitutet framhöll att 40-talisterna inte bara kommer att nöja sig med kvantitet i omsorgen utan också kräva kvalitet. Efterfrågan på typiskt manlig arbetskraft kommer att minska ännu mer medan efterfrågan på kvinnors arbetskraft kommer att öka. I dag är 84% av offentlig sektor bemannad av kvinnor. Problem som Nyberg målar upp är att de äldre inte får den hjälp de behöver, att de offentliganställda får sänkta löner och sämre villkor, att anhöriga får mer jobb med att ta hand om sina äldre släktingar och att oregistrerade arbetare i hushållen lever med låga löner och ingen anställningstrygghet.

Refik Sener på Socialdepartementet föredrog regeringens proposition 2005/06:115 om en nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre. Seners budskap var att med 20-25 friska år efter pension så bör vi snarare glädja oss än bekymra oss för hur äldreomsorgen skall finansieras. Bekymmersamt var dock att det inte fanns mycket i Seners presentation som vittnade om ett genusperspektiv. Anhöriga gavs inget kön och en problematisering av den sneda könsfördelningen i omsorgen, både bland anställda, bland anhängvårdare och bland mottagare av vården saknades helt.

I den påföljande paneldebatten representerade **Ingrid Burman** Vänsterpartiet och regeringens samarbetspart i arbetet med den nationella utvecklingsplanen. Hon erkände till viss del en avsaknad av jämställdhetsmål i utvecklingsplanen, men menade att man har för avsikt att återkomma med detta. Utvecklingsplanen har, enligt Burman, det goda med sig att man tar bort argumentet att det inte finns pengar, då regeringen skjuter till tio miljarder kronor till dagens budget på 80 miljarder.

Chatrin Pålsson från Kristdemokraterna efterlyste med emfas handling men lyckades inte själv, ens på direkt fråga, beskriva hur detta skulle ske, och vad som saknas i den nationella utvecklingsplanen. En ökad kompetens bland anställda inom äldreården

verkade vara Pålssons lösning på problemen, men en sådan satsning finns redan med i utvecklingsplanen.

Margareta Olin, kanslichef på Sveriges Pensionärers Riksförbund framhöll att i samband med att kommunerna överför ansvaret på barnen för föräldrarnas vård skuldbelägger man även dessa vuxna barn, man förväntas vara en god dotter (eller son) och ta hand om sina gamla föräldrar.

Gudrun Schyman, talesperson för Feministiskt Initiativ, påpekade att det förmodligen inte finns någon som säger att vi helt skall strunta i äldreomsorgen och låta kvinnorna sköta detta. Ändock är det sådana beslut som ligger bakom dagens situation. Hon efterlyste också en problematisering i regeringens och samarbetspartiernas proposition. Hur skall man bryta kvinnodominansen, tänker man ändra arbetstiderna, ge bättre förutsättningar för biståndsbedömningar? 'Vill' uttalat på ett speciellt sätt, som i att 'kvinnor vill ta hand om...' blir inget annat än ett tvång.

På frågan om vad panelen skulle vilja satsa på så ville (v) tillföra pengar, (kd) ville satsa på kompetensutveckling för personalen och F! riktade följande krav på en värdig äldreomsorg:

- Större skydd och säkerhet för vad man har rätt till enligt lagen.
- Kunna bo tillsammans om en av makarna/partnerna behöver vård.
- En värdig arbetssituation för personalen.
- Lönerna måste höjas inom vården. Det finns inga 'oförklarliga' löneskillnader! Det är F!:s uppgift att förklara varför löneskillnader uppstår, och dessa uppstår inte från tomma intet.
- Nödvändigt att lyfta könsmaktsordningen i dessa sammanhang.
- Det är dags att krossa fantasin om att kvinnor är tillfälligt närvarande på arbetsmarknaden för att dryga ut hushållskassan.

Referat skrivet av
Anna-Karin Johansson